

De Rol van Lijden in de Russische Cultuur

I. Inleiding: De Veelzijdige Rol van Lijden in de Russische Cultuur

De menselijke ervaring van lijden is universeel en doordringt alle culturen als een inherent onderdeel van het bestaan. Echter, binnen het Russische culturele landschap neemt lijden een bijzonder prominente en complexe positie in, vaak gezien als een bepalend kenmerk of een sleutel tot het begrijpen van de "Russische ziel," en beïnvloedt het op diepgaande wijze de kunst, literatuur en collectieve identiteit van het land. Dit rapport stelt als centrale these dat lijden in de Russische cultuur niet louter wordt verdragen, maar actief is gevormd en van betekenis voorzien door literatuur, religie, historische ervaringen, folklore, filosofie en kunst. Het speelt een cruciale en veelzijdige rol in de vorming van de Russische nationale identiteit en haar culturele uitingen. Om deze these te onderbouwen, zal dit rapport de weergave van lijden in de 19e- en 20e-eeuwse literatuur onderzoeken, met speciale aandacht voor Dostojevski, Tolstoj en Tsjechov. Vervolgens zal de invloed van het Russisch-orthodoxe geloof op de perceptie van lijden worden geanalyseerd, evenals de impact van historische gebeurtenissen. De aanwezigheid van het thema lijden in Russische folklore en spreekwoorden zal worden verkend, alsook relevante filosofische stromingen en de weergave van lijden in Russische kunst en muziek. Ten slotte zal de evolutie van de rol van lijden in de Russische cultuur door de tijd heen worden besproken, evenals een vergelijkende analyse met andere culturen.

II. Lijden als een Bepalend Thema in de Russische Literatuur (19e en 20e Eeuw)

De 19e en 20e eeuw in Rusland werden gekenmerkt door een turbulent socio-politiek landschap, gekenmerkt door autocratisch bestuur, sociale ongelijkheden, intellectuele onrust, revolutionaire bewegingen en perioden van intense omwenteling. Dit klimaat creëerde een vruchtbare voedingsbodem voor een literaire traditie die diepgaand betrokken was bij existentiële vragen, morele dilemma's en de veelzijdige ervaringen van de menselijke conditie, vaak onder druk.¹ De intense sociale en politieke context creëerde een vraag naar literatuur die de diepgaande uitdagingen en het lijden van het Russische volk weerspiegelde en ermee worstelde, wat leidde tot een focus op thema's als individuele strijd, morele dilemma's en de zoektocht naar betekenis.

- Fjodor Dostojevski: De Verlossende Kracht van Lijden en de Last van het Bewustzijn

Fjodor Dostojevski wordt geïntroduceerd als een literaire gigant wiens werken diepgaand bezorgd zijn met de psychologische en spirituele dimensies van menselijk lijden, vaak geportretteerd als een katalysator voor verlossing, een pad naar dieper begrip en een integraal onderdeel van de menselijke zoektocht naar betekenis.¹ Dostojevski's romans behandelen terugkerende thema's zoals de strijd

tussen goed en kwaad in het individu, de kwelling van schuld en geweten, de zoektocht naar geloof en betekenis in een lijdende wereld, de impact van sociaal isolement en vervreemding, en het complexe samenspel van vrije wil en determinisme, allemaal vaak verkend door personages die intens fysiek en psychologisch lijden ondergaan.¹ Dostojevski's eigen leven, getekend door persoonlijke ontberingen, waaronder het verlies van familie, zijn arrestatie, schijnexecutie, gevangenschap in Siberië en levenslange worstelingen met epilepsie⁴, heeft zijn literaire verkenning van lijden diepgaand beïnvloed en een diep gevoel van authenticiteit en persoonlijk begrip verleend aan de ervaringen van zijn personages. Dostojevski beeldt lijden vaak af als een noodzakelijke fase voor spiritueel ontwaken en morele afrekening, suggererend dat individuen door het doorstaan van ontberingen en het confronteren van hun innerlijke demonen diepe realisaties over het leven, de moraal en de mogelijkheid van verlossing kunnen bereiken.¹ Zijn verkenning van de "dualiteit van de menselijke natuur"³ omvat vaak personages die in staat zijn tot zowel grote zonde als diepgaande spirituele groei, waarbij lijden vaak fungeert als de smeltkroes waarin deze transformatie plaatsvindt.

De krachtige en complexe figuur van Ivan Karamazov in "De Gebroeders Karamazov" wordt geanalyseerd, met de nadruk op zijn intellectuele en emotionele afwijzing van een wereld die schijnbaar door een welwillende God is geschapen, maar die immens en vaak zinloos lijden toestaat, met name het pijnlijke lijden van onschuldige kinderen. Zijn beroemde "rebellie" tegen deze goddelijke orde en zijn weigering om een toekomstige harmonie te aanvaarden die tegen zo'n verschrikkelijke en onrechtvaardige prijs is gekocht, worden besproken.⁴ Ivan's gepassioneerde bevraging van de goddelijke gerechtigheid en het probleem van het kwaad in het licht van onschuldig lijden vertegenwoordigt een diepgaande filosofische uitdaging en benadrukt de voortdurende spanning tussen geloof en rede, een terugkerend thema in het Russische intellectuele en spirituele denken.⁴ Zijn standpunt onthult een diepe morele gevoeligheid en een fundamentele afwijzing van abstracte theologische rechtvaardigingen voor concreet en onmiddellijk lijden, waarbij de nadruk ligt op de onherstelbare aard van pijn die door onschuldigen wordt ervaren en de ethische noodzaak om systemen die dergelijk lijden in stand houden af te wijzen.⁸

De complexe en vaak paradoxale relatie tussen Dostojevski's intense literaire verkenningen van menselijk lijden en zijn diepe betrokkenheid bij het Russisch-orthodoxe christendom wordt onderzocht. Er wordt besproken hoe thema's als zonde, verlossing, bekentenis, de figuur van Christus als een lijdende verlosser en het potentieel voor spirituele vernieuwing door geloof ingewikkeld verweven zijn met het lijden van zijn personages, vaak een pad naar innerlijke vrede en spirituele genezing biedend.¹ Hoewel Dostojevski's personages vaak worstelen met

diepgaande twijfels en zelfs kritiek uiten op religieuze instituties 6, wijzen zijn werken uiteindelijk vaak naar geloof, met name het orthodoxe christendom, als een vitale bron van kracht, troost en de mogelijkheid tot verlossing in het aangezicht van overweldigend lijden.¹

- Leo Tolstoj: Lijden als een Katalysator voor Moreel en Spiritueel Ontwaken

Leo Tolstoj wordt geïntroduceerd als een andere literaire gigant van de 19e eeuw wiens werken diep ingaan op de complexiteit van het menselijk bestaan, waarbij lijden vaak wordt afgebeeld als een krachtige kracht die kan leiden tot morele en spirituele transformatie.¹ Het schrijven van Tolstoj combineerde vaak een kritische analyse van sociale ongelijkheden en de oppervlakkigheid van het aristocratische leven met een diepgaande en genuanceerde verkenning van universele menselijke emoties, waaronder verdriet, verlies, de zoektocht naar betekenis en de ervaring van diep lijden in een wereld die vaak wordt gekenmerkt door onrecht en ontberingen.¹ Tolstoj beoogde zijn literaire portretten van menselijke emotie en ervaring, waaronder lijden, te gebruiken om lezers aan te moedigen tot zelfreflectie en morele verbetering.¹⁰

Tolstoj's krachtige novelle "De Dood van Ivan Iljitsj" wordt geanalyseerd als een gerichte en intense verkenning van het fysieke, mentale, emotionele en spirituele lijden dat wordt ervaren door een man die zijn eigen sterfelijkheid onder ogen ziet. Er wordt besproken hoe Iljitsj's pijnlijke ziekte hem dwingt de zinloosheid van zijn materialistische en sociaal gedreven leven te confronteren, wat leidt tot een pijnlijk maar uiteindelijk transformerend spiritueel ontwaken in zijn laatste momenten.¹¹ Tolstoj portretteert Iljitsj's lijden als een veelzijdig "totale pijn" ¹¹, die niet alleen de meedogenloze fysieke pijn omvat, maar ook de psychologische kwelling van ontkenning, isolement en het besef van een leven dat onecht en zonder echte menselijke verbinding is geleefd. Het is door de diepten van zijn lijden en zijn toenemende isolement dat Iljitsj zijn levenskeuzes en waarden begint te bevragen, uiteindelijk troost en betekenis vindend niet in maatschappelijke prestaties, maar in eenvoudige menselijke verbondenheid en een hernieuwd gevoel van mededogen in het aangezicht van de dood.¹¹ Tolstoj's bredere visie op lijden als een potentiële katalysator voor spirituele groei en een pad naar een meer authentiek en betekenisvol bestaan wordt besproken, zelfs suggererend dat diepgaand lijden kan leiden tot een nieuw en beter begin.¹⁴ Tolstoj suggereert via personages als Pierre Bezoechov in "Oorlog en Vrede" dat zelfs het meest intense lijden, zoals de ervaring van kriegsgevangenschap, kan leiden tot het afwerpen van oppervlakkige zorgen en een diepere waardering voor de eenvoudige geneugten van het leven.¹⁴

- Anton Tsjechov: De Subtiliteit en Alledaagsheid van Lijden in het Dagelijks Leven

Anton Tsjechov wordt geïntroduceerd als een meester van het korte verhaal en toneelschrijver die de focus van de Russische literatuur verlegde van grandioze, dramatische verhalen naar het vaak onopgemerkte en ingetogen lijden dat het

schijnbaar gewone leven van alledaagse mensen doordringt, vaak gekenmerkt door desillusie, onvervulde verlangens en een alomtegenwoordig gevoel van futiliteit en stagnatie.¹ Tsjechov's werken beelden vaak personages af die gevangen zitten in monotone routines, verlangen naar iets meer maar het niet kunnen bereiken, de langzame erosie van hun hoop en idealen ervaren, geconfronteerd worden met onbeantwoorde liefde en het uiteenvallen van relaties, en worstelen met een diep gevoel van zinloosheid en verspild potentieel in hun leven.⁶ Tsjechov's personages lijden vaak niet aan dramatische, levensveranderende tragedies, maar aan het cumulatieve gewicht van kleine teleurstellingen, de stille wanhoop van onvervulde dromen, de subtiele maar aanhoudende pijn van eenzaamheid en ontkoppeling, en de langzame erkenning van de inherente frustraties van het leven.⁶

Tsjechov's aangrijpende korte verhaal "Ellende" wordt geanalyseerd als een scherp en ontroerend portret van het verpletterende verdriet en het diepe isolement van een koetsier, Iona Potapov, die wanhopig op zoek is naar iemand, om zijn ontroostbare verdriet over de recente dood van zijn zoon mee te delen, maar slechts wordt geconfronteerd met de alomtegenwoordige onverschilligheid en zelfabsorptie van de drukke stad om hem heen, en uiteindelijk slechts een schijn van troost vindt in het toevertrouwen van zijn verdriet aan zijn onbegrijpende paard.¹⁵ "Ellende" illustreert krachtig en hartverscheurend het thema van isolement binnen een drukke stedelijke omgeving, en benadrukt de alomtegenwoordige maatschappelijke apathie ten opzichte van individueel lijden en de fundamentele menselijke behoefte aan empathie, verbondenheid en een luisterend oor in tijden van diep persoonlijk verlies.¹⁵

Tsjechov's subtiele maar scherpe sociale kritiek wordt besproken, vaak gericht op de zelfgenoegzaamheid, zelfabsorptie en ongevoeligheid van de bevoorrechte klassen ten opzichte van het vaak onzichtbare lijden van de minder bedeelden, evenals het zelf toegebrachte lijden dat voortkomt uit ledigheid, hypocrisie en het nastreven van triviale of oppervlakkige waarden.¹⁰ Tsjechov hekelde vaak het geloof dat lijden een intrinsiek en aanvaardbaar onderdeel van het menselijk bestaan is, en ontmaskerde de ongevoeligheid van degenen die de pijn van anderen negeren of afdoen.¹⁵ Tsjechov's literaire benadering van lijden wordt vaak gekenmerkt door een afstandelijke maar diep medelevende observatie van de menselijke conditie, waarbij de subtiele en vaak onuitgesproken manieren waarop individuen te maken hebben met ontberingen, verlies en de algemene teleurstellingen van het leven worden onthuld.¹⁰

III. De Invloed van het Russisch-orthodoxe Geloof op de Perceptie van Lijden

De fundamentele theologische concepten binnen het Russisch-orthodoxe geloof die de perceptie en het begrip van lijden vormgeven, worden uitgelegd. Dit omvat de doctrine

van de zondeval en de introductie van lijden in de wereld als gevolg van zonde, het begrip van lijden als een potentieel gevolg van persoonlijke en collectieve zonde, en het centrale belang van Christus' lijden en dood aan het kruis als de ultieme daad van verlossing voor de zonden van de mensheid.²⁰ Het Russisch-orthodoxe geloof leert dat lijden geen deel uitmaakte van Gods oorspronkelijke ontwerp voor de schepping, maar de wereld binnenkwam door de ongehoorzaamheid van Adam en Eva, hun keuze voor "vrijwillig genot" boven Gods gebod, wat leidde tot de introductie van "onvrijwillige pijn en lijden" in de menselijke ervaring als gevolg.²⁰ Hoewel lijden wordt erkend als een gevolg van zonde, benadrukt de orthodoxe theologie ook dat God geen lijden of kwaad wenst, maar het toestaat vanwege de gave van de menselijke vrije wil. Gods liefde en barmhartigheid blijven constant, zelfs te midden van lijden, en Hij kan door lijden heen werken om uiteindelijk het goede te bewerkstelligen.²³

Het significante orthodoxe geloof dat lijden, wanneer aanvaard met nederigheid, geloof en een christelijke geest, een transformerende ervaring kan zijn die leidt tot bekering, spirituele zuivering, de ontwikkeling van deugden zoals geduld en empathie, en een diepere, meer betekenisvolle relatie met God, wordt besproken. Het concept van "het kruis dragen" als het omarmen van de moeilijkheden van het leven en het idee van lijden als een manier om deel te nemen aan Christus' lijden voor de spirituele groei worden uitgelegd.²⁰ Vrijwillig zelflijden, ondernomen als een vorm van spirituele discipline, zelfverloochening en als een daad van liefde en dienstbaarheid jegens anderen, wordt in de orthodoxie hoog gewaardeerd als een middel om de "opwelling van de begeerten van het vlees te doden" en hogere spirituele doelen te bereiken, in navolging van Christus' eigen vrijwillige offer.²⁰ Lijden dat wordt doorstaan met christelijke deugden, zoals geloof, hoop en liefde, wordt geacht Gods genade aan te trekken, kracht te bieden in zwakheid en het lijden van het individu te richten op spiritueel voordeel en de glorie van God in plaats van op wanhoop en bitterheid.²¹

De diepgaande orthodoxe opvatting van spiritueel lijden, met name de intense kwelling van liefdevol mededogen voor God en voor de mensheid, vooral voor degenen die verloren zijn in zonde en spiritueel omkomen, wordt verkend. Er wordt besproken hoe dit concept wordt geïllustreerd door Christus' ultieme lijden aan het kruis, gemotiveerd door Zijn grenzeloze liefde voor de mensheid, en de levens van heiligen die diepe spirituele angst ervoeren en vurig weenden om de zonden en het lijden van de wereld.²¹ De meest diepgaande en heilzame vorm van lijden in de orthodoxe visie wordt vaak beschouwd als de spirituele kwelling die wordt ervaren door degenen die de tragedie en lelijkheid van de zonde en de onmetelijkheid van Gods goddelijke schoonheid en liefde diep begrijpen, in navolging van de goddelijke kwelling van Christus aan het kruis als de ultieme uitdrukking van liefde in het aangezicht van de afwijzing van het goddelijke leven door de mensheid.²¹

Ten slotte wordt besproken hoe het Russisch-orthodoxe geloof sterk de nadruk legt op het belang van oprechte bekering in het omgaan met lijden, met name lijden dat voortkomt uit persoonlijke zonde. Het geloof in Gods grenzeloze barmhartigheid en vergeving, aangeboden door biecht en absolutie, als een middel om spirituele wonden te helen en vrede te vinden te midden van de gevolgen van zonde, wordt uitgelegd.²² Bekering wordt gezien als een cruciaal en voortdurend proces van nederig erkennen van iemands zonden, vergeving zoeken en ernaar streven te leven volgens Gods wil. Dit proces wordt geacht de ziel te reinigen van het "vuil" van zonde dat spiritueel lijden veroorzaakt en de weg vrij te maken voor Gods genade en genezing.²²

IV. De Vorming van Houdingen ten Opzichte van Lijden Door de Russische Geschiedenis

De langdurige en diepgewortelde geschiedenis van de lijfeigenschap in Rusland, die de overgrote meerderheid van de bevolking eeuwenlang onderwierp aan vaak wrede en ontmenselijkende omstandigheden van dienstbaarheid²⁵, heeft waarschijnlijk een diepgewortelde culturele acceptatie van ontberingen als een normaal onderdeel van het leven en een opmerkelijk vermogen tot uithoudingsvermogen en stoïcisme in het aangezicht van lijden onder het Russische volk bevorderd. De ervaring van het ontzegd worden van fundamentele mensenrechten, onderworpen zijn aan de willekeur van landeigenaren en leven onder de constante dreiging van uitbuiting, armoede en lijden gedurende generaties heeft waarschijnlijk een nationaal karakter gevormd dat stoïcisme en veerkracht waardeert in het aangezicht van tegenspoed.²⁶

De diepgaande en herhaalde ervaringen van wijdverbreid lijden door de Russische geschiedenis heen als gevolg van talloze verwoestende oorlogen (Eerste Wereldoorlog, Tweede Wereldoorlog), gewelddadige revoluties (1905, februari en oktober 1917), een wrede en langdurige burgeroorlog, terugkerende en wijdverbreide hongersnoden (waaronder de verwoestende Holodomor) en langdurige perioden van intense politieke onderdrukking, terreur en massale schendingen van mensenrechten onder totalitaire regimes (waaronder de Rode Terreur, Stalins zuiveringen en het uitgebreide Goelag-systeem van dwangarbeiderskampen)² hebben ongetwijfeld een diepe en blijvende indruk achtergelaten op het Russische collectieve geheugen en culturele bewustzijn, waardoor houdingen ten opzichte van pijn, verlies, de rol van de staat en de fragiliteit van het menselijk bestaan zijn gevormd.² De langdurige ervaring van leven onder autoritair bestuur, waar individuele rechten en vrijheden vaak ernstig werden beperkt en de staat immense en vaak willekeurige macht uitoefende, kan een gevoel van berusting, een aangeleerd vermogen om ontberingen te verdragen als een onvermijdelijk aspect van het leven en een complexe relatie met autoriteit hebben bevorderd.³² Het is echter cruciaal om te erkennen dat de Russische geschiedenis ook tal van perioden van aanzienlijke sociale onrust, boerenopstanden en revoluties omvat,

wat aangeeft dat de bevolking lijden en onderdrukking niet altijd passief heeft aanvaard zonder verzet.²⁸

De herhaalde blootstelling aan immens lijden door de geschiedenis heen heeft mogelijk bijgedragen aan een culturele nadruk op veerkracht, stoïcisme en het vermogen om ontberingen met moed te doorstaan. Het idee dat deze gedeelde geschiedenis van het overwinnen van tegenspoed een belangrijke bron van nationale identiteit, een punt van verbinding en gedeeld begrip onder het Russische volk en een bepalend element van het waargenomen "Russische karakter" zou kunnen zijn, wordt onderzocht.²⁷ Het narratief van een "lang lijdend" Russisch volk, hoewel mogelijk een oversimplificatie en vatbaar voor discussie, kan een culturele aanpassing en een collectieve psychologische reactie weerspiegelen op een geschiedenis die wordt gekenmerkt door diepgaande en herhaalde uitdagingen en verliezen.²⁷ Deze gedeelde geschiedenis van het doorstaan en overwinnen van ontberingen zou ook kunnen bijdragen aan een sterk gevoel van nationale eenheid, een collectieve identiteit die is gesmeed in de smeltkroes van lijden, en een gedeeld begrip van de Russische historische ervaring, wat mogelijk de hedendaagse houding ten opzichte van lijden, conflict en nationale doelen beïnvloedt.⁴¹

V. De Aanwezigheid van Lijden in Russische Folklore, Spreekwoorden en Gezegden

De Russische folklore en mythologie bevatten figuren, wezens en verhalen die thema's van lijden, verlies, ontberingen, de strijd om te overleven in een uitdagende omgeving en de cyclische aard van tegenspoed en hoop belichamen of ermee geconfronteerd worden.⁴² Figuren als de Zmora (een kwaadaardige nachtgeest die nachtmerries en verstikkingsgevoelens zou veroorzaken)⁴² en Baba Jaga (een complexe en vaak ambigue bosbewoonster die zowel helper als hindernis kan zijn en helden vaak moeilijke en zelfs pijnlijke taken voorlegt)⁴⁴ in de Slavische folklore kunnen worden geïnterpreteerd als symbolische representaties van angsten, vrees en de harde realiteit van lijden en onvoorspelbaar fortuin in het leven. De traditionele Russische praktijk van "zagovory" (verbale volksmagie, bezweringen die worden gebruikt om objecten of mensen te betoveren voor verschillende doeleinden, waaronder genezing en bescherming)⁴³, soms gericht op het verlichten van pijn, het genezen van wonden of zelfs het doorstaan van marteling, suggereert een al lang bestaand cultureel bewustzijn van en pogingen om fysiek en emotioneel lijden te verwerken door middel van volksgeloof en rituele praktijken. De oude Slavische kosmologie, met haar verdeling in rijken zoals Jawia (het rijk van de levenden, vaak gezien als een moeilijke en gevaarlijke plaats gekenmerkt door kou, ontberingen en een onvergeeflijke natuur) en Nawia (het rijk van de doden, soms voorgesteld als een vreedzamer bestaan), zou een cultureel begrip kunnen weerspiegelen van het leven als inherent uitdagend en gevuld met potentieel lijden, waarbij de dood een vorm van bevrijding of overgang biedt.⁴⁶

Talrijke Russische spreekwoorden en gezegden drukken een gevoel van fatalisme, acceptatie van ontberingen en het geloof in de cyclische aard van het lot uit, zoals "Men kan niet twee doden sterven, maar men kan er niet één ontlopen" ⁴⁷ en "Men kan niet ontkomen aan wat voorbestemd is".⁴⁷ Andere spreekwoorden benadrukken het belang van doorzettingsvermogen, hard werken en veerkracht bij het overwinnen van moeilijkheden en het doorstaan van lijden, zoals "Zonder moeite vang je zelfs geen vis uit de vijver" ⁴⁷, "Geen pijn, geen winst" ⁴⁷ en "De ogen zijn bang, maar de handen doen het toch".⁴⁷ Sommige spreekwoorden bieden een pragmatisch of zelfs optimistisch perspectief op lijden, suggererend dat er goed kan voortkomen uit slechte situaties ⁴⁷, dat ontberingen ware vrienden kunnen onthullen ⁵⁰ of dat noodzaak tot uitvinding kan leiden.⁴⁷ Het gezegde "Het graf zal de bochel rechtmaken" ⁵⁰ kan worden geïnterpreteerd als een fatalistische reflectie op de dood als de ultieme gelijkmaker en het definitieve einde van aardse lijden en onvolkomenheden. Zelfs schijnbaar luchtige of sarcastische spreekwoorden, zoals "Het geneest voor je bruiloft" ⁴⁸, gebruikt om iemand te troosten die zich heeft bezeerd, kunnen subtiel een culturele neiging weerspiegelen om klein fysiek lijden te bagatelliseren of er grappen over te maken.

VI. Filosofische Verkenningen van Lijden in het Russische Denken

De perspectieven van prominente Russische filosofen uit de 19e en 20e eeuw op de aard, betekenis en potentiële waarde van lijden binnen de context van het menselijk bestaan, de zoektocht naar betekenis en de relatie tussen de mensheid en het goddelijke worden geanalyseerd.⁹ Alexander Poesjkin suggereerde met zijn diepzinnige formulering "denken en lijden" dat lijden niet slechts een negatieve ervaring is, maar intrinsiek verbonden is met intellectuele en morele ontwikkeling, dienend als een krachtige katalysator voor filosofische reflectie, zelfverbetering en een dieper begrip van de fundamentele contradicties en universele vraagstukken van het menselijk bestaan.⁵³ Fjodor Dostojevski's filosofische ideeën, diep verweven in het narratieve weefsel van zijn literaire meesterwerken, verkenden lijden als een cruciaal en vaak onvermijdelijk element van de menselijke reis, het vaak beschouwend als een noodzakelijke smeltkroes voor spirituele verlossing, een pad naar diepgaande morele inzichten en een essentieel onderdeel in de complexe relatie tussen menselijkheid en geloof.⁹ Nikolaj Berdjajev, een prominent Russische religieus-existentialistische filosoof, introduceerde het uitdagende en invloedrijke concept van een "tragische God," een godheid die diep betrokken is bij het inherente spanningen en lijden van de schepping, voortkomend uit de daad van het verlenen van vrijheid en liefde aan de wereld. Berdjajev beschouwde deze goddelijke tragedie als een reflectie van de menselijke conditie en een sleutel tot het begrijpen van de paradoxale aard van vrijheid, lijden en schepping.⁵⁵ Sommige stromingen binnen het Russische filosofische denken, met name binnen een christelijke context, benadrukten het belang van het overwinnen van egoïsme als een fundamentele bron van menselijk lijden, suggererend dat individuen door liefde,

zelfopoffering en de erkenning van de inherente waarde van anderen hun isolement kunnen overstijgen en lijden kunnen verlichten.⁵⁴

De significante resonantie tussen existentialistische filosofische thema's, zoals de zoektocht naar betekenis in een schijnbaar absurde wereld, de nadruk op individuele vrijheid en verantwoordelijkheid in het aangezicht van onzekerheid, en de diepgaande confrontatie met sterfelijkheid en het inherente lijden van het bestaan, en de waargenomen prominentie en intensiteit van lijden in de Russische cultuur en haar rijke literaire traditie wordt onderzocht.¹ De werken van literaire reuzen als Dostojevski en Tolstoj, met hun intense focus op existentiële vragen, diepgaande morele dilemma's en het complexe innerlijke leven van personages die worstelen met diepgaand lijden en de zoektocht naar betekenis in een schijnbaar onverschillig universum, worden vaak gezien als significante voorlopers van of belangrijke voorbeelden van existentialistisch gedachtegoed in de literatuur.¹ Russische religieus-existentialisten zoals Lev Sjostov benadrukten de beperkingen van rationeel, abstract denken bij het aanpakken van de fundamentele vragen van het menselijk bestaan, met name in het aangezicht van lijden en dood, en prioriteerden in plaats daarvan subjectieve ervaring, de kracht van geloof en de intens persoonlijke strijd van het individu met existentiële onzekerheden.⁵⁸

VII. De Weergave van Lijden in Russische Kunst en Muziek

Russische schilders, met name tijdens de 19e en 20e eeuw, hebben vaak thema's van lijden visueel uitgebeeld, waarbij de nadruk lag op sociaal onrecht, historische tragedies, de benarde situatie van het gewone volk en de diepgaande emotionele en fysieke tol van ontberingen op individuen en de samenleving.⁶¹ De realistische beweging in de 19e-eeuwse Russische kunst, geïllustreerd door kunstenaars als Ilya Repin (beroemd om werken als "De Trekschuiten op de Wolga," dat de slopende arbeid en het lijden van de arbeidersklasse afbeeldt, "Ze Verwachtten Hem Niet," dat de emotionele beroering van de terugkeer van een politieke banneling weergeeft, en "Ivan de Verschrikkelijke en Zijn Zoon Ivan," dat de immense rouw en spijt van de tsaar na de moord op zijn zoon vastlegt) en Vasili Veresjtsjagin (bekend om zijn uitgesproken anti-oorlogsschilderijen zoals "De Apotheose van de Oorlog," een piramide van schedels, en "Stervend Gewond," dat het onmiddellijke lijden van een stervende soldaat toont), had tot doel de harde realiteit van het Russische leven weer te geven, waarbij vaak het lijden werd benadrukt dat werd veroorzaakt door armoede, sociale ongelijkheid en de brutaliteit van oorlog.⁶¹ Russische religieuze iconografie, met name vereerde iconen zoals "Vreugde van Allen die Lijden" ⁶², verbeelden visueel het orthodoxe begrip van lijden als een universele menselijke ervaring en het zoeken naar troost, comfort en goddelijke tussenkomst bij de Maagd Maria te midden van beproevingen en verdriet. Deze iconen tonen vaak de Maagd omringd door de zieken, de armen en de getroffen, wat haar mededogen met allen die lijden symboliseert. Meer hedendaagse

Russische kunst blijft thema's van lijden behandelen, vaak de complexe sociale en psychologische gevolgen van het Sovjettijdperk, de harde realiteit van het post-Sovjettijdperk en de voortdurende strijd van gemarginaliseerde individuen en gemeenschappen weerspiegelend, soms met behulp van scherpe en onverbloemde beelden om menselijke angst en veerkracht te documenteren.⁶⁴

Russische componisten uit verschillende perioden hebben de kracht van muziek gebruikt om de complexe en diepgaande emoties die met lijden gepaard gaan over te brengen, waaronder verdriet, wanhoop, klaagzang, veerkracht, hoop en de karakteristieke Russische vermenging van vreugde en verdriet.⁷⁰ Russische muziek, in verschillende genres van volksmuziek tot klassiek, wordt vaak gekenmerkt door een diepe emotionele intensiteit, een diep gevoel van melancholie en een bereidheid om de donkere en complexere aspecten van de menselijke ervaring te verkennen, vaak de lange geschiedenis van ontberingen, veerkracht en spirituele diepte van het land weerspiegelend, zoals opgemerkt door commentatoren op de kenmerkende kwaliteiten van de Russische muzikale expressie.⁷⁰ Het unieke Russische concept van "toska"⁷², een diep en vaak onuitsprekelijk gevoel van melancholie, verlangen, hunkering en spirituele angst dat het eenvoudige verdriet overstijgt, wordt beschouwd als een essentieel element van het Russische emotionele landschap en wordt vaak uitgedrukt en opgeroepen in Russische muziek, wat aanzienlijk bijdraagt aan het vaak waargenomen gevoel van verdriet en introspectie. Hoewel sommige luisteraars uit andere culturele achtergronden Russische volksmuziek als overwegend melancholisch zouden kunnen ervaren (vaak toegeschreven aan het frequente gebruik van mineurtoonsoorten), kan deze interpretatie worden beïnvloed door westerse culturele associaties met muzikale tonaliteit. Russische volksmuziek omvat eigenlijk een breder scala aan thema's en emoties, waaronder vreugde, humor, liefde en dood, en de emotionele inhoud is diep verweven met de culturele context en lyrische verhalen.⁷¹ Prominente Russische componisten, zoals Pjotr Iljitsj Tsjajkovski, Sergej Rachmaninov, Dmitri Sjostakovitsj en anderen, verkenden vaak thema's van lijden, verlies en het complexe samenspel van vreugde en verdriet in hun werken, vaak de turbulente historische perioden waarin ze leefden en de diepgaande emotionele ervaringen van het Russische volk weerspiegelend.⁷⁰ De muziek van Sjostakovitsj bracht bijvoorbeeld vaak de onderdrukking en het lijden van het Sovjettijdperk over.

VIII. De Evolutie van de Rol van Lijden in de Russische Cultuur Door de Tijd Heen

De opvattingen over lijden zijn in de loop van de Russische geschiedenis verschoven, van het tsaristische tijdperk tot het heden. In de 19e eeuw ontstond het concept van de "Russische ziel"⁷⁵, dat vaak de nadruk legde op het belang en zelfs de noodzaak van lijden voor spirituele diepgang en nationale identiteit.⁷⁵ Het Sovjettijdperk, met zijn collectivistische ideologie en onderdrukking van individuele narratieven die niet

strookten met de visie van de staat ⁷⁴, kan de publieke discussie over lijden op specifieke manieren hebben gevormd, waarbij mogelijk collectieve offers en veerkracht werden benadrukt ten koste van individuele emotionele ervaringen.⁷⁴ Het hedendaagse Rusland, worstelend met de erfenis van het verleden en geconfronteerd met nieuwe sociaal-politieke uitdagingen, kent mogelijk een meer gefragmenteerd en divers scala aan houdingen ten opzichte van lijden.³¹

Recente en voortdurende gebeurtenissen, zoals de ineenstorting van de Sovjet-Unie, de opkomst van nieuwe politieke ideologieën, economische transformaties en met name het huidige conflict in Oekraïne, vormen actief het culturele begrip en de rol van lijden in de Russische samenleving.³⁰ De ineenstorting van de Sovjet-Unie bracht diepgaande maatschappelijke en economische veranderingen teweeg, leidend tot uiteenlopende ervaringen van ontberingen en kansen onder verschillende segmenten van de Russische bevolking. Deze periode van transitie en onzekerheid heeft waarschijnlijk de individuele en collectieve opvattingen over lijden en veerkracht beïnvloed.³⁰ De aanhoudende oorlog in Oekraïne heeft ongetwijfeld nieuwe vormen van lijden in de Russische samenleving geïntroduceerd, waaronder economische sancties, sociale verdeeldheid, het verlies van levens en ontheemding, en een mogelijke toename van gevoelens van angst, bezorgdheid en onzekerheid over de toekomst. De publieke reacties op dit lijden zijn gevarieerd en complex, variërend van sterke steun tot stil verzet en een groeiend gevoel van apathie of "aangeleerde onverschilligheid".³¹

IX. Een Vergelijkende Analyse: Lijden in de Russische Cultuur en Andere Culturen

Het concept van de "Russische ziel" met zijn historische nadruk op de waargenomen spirituele waarde en zelfs noodzaak van lijden als een bepalend kenmerk van het Russische volk, wordt vaak aangehaald als een uniek aspect van de Russische cultuur, hoewel deze notie ook ter discussie staat en als een potentieel beperkend stereotype kan worden beschouwd.⁷⁵ Onderzoek suggereert dat Russen, hoewel mogelijk meer zelfreflectief en bezig met negatieve gedachten, ook een gezondere, meer afstandelijke stijl van zelfanalyse zouden kunnen bezitten in vergelijking met sommige andere culturen, wat mogelijk de negatieve psychologische effecten van rumineren vermindert.⁵¹

Verschillende culturen vertonen significante variaties in hun overtuigingen over de aard, oorzaken en passende reacties op pijn en lijden, wat alles beïnvloedt van de uiting van pijn tot het zoekgedrag naar gezondheidszorg en copingmechanismen.⁸⁰ Hoewel het Russisch-orthodoxe geloof de verlossende potentie van lijden benadrukt, kunnen andere religieuze tradities verschillende theologische interpretaties van de betekenis en het doel ervan hebben.⁸⁵ Culturele dimensies zoals individualisme en collectivisme kunnen ook beïnvloeden hoe individuen het lijden van zichzelf en anderen waarnemen

en erop reageren.⁸⁶ Sommige culturele stereotypen, zoals het idee van de "broedende Rus," kunnen complexe realiteiten oversimplificeren, zoals onderzoek suggereert dat er een meer genuanceerde relatie bestaat tussen zelfreflectie en welzijn in de Russische cultuur in vergelijking met andere.⁵¹

X. Conclusie: De Blijvende Betekenis van Lijden in de Russische Culturele Identiteit

Dit rapport heeft de veelzijdige en diepgewortelde rol van lijden in de Russische cultuur onderzocht. Lijden is een terugkerend en significant thema in de Russische literatuur, religie, geschiedenis, filosofie, kunst en folklore, en draagt bij aan een complex en vaak paradoxaal begrip van de "Russische ziel" en de nationale identiteit. Er bestaan inherente complexiteiten en soms tegenstrijdige aspecten in de Russische relatie met lijden, die zowel een diep vermogen tot uithoudingsvermogen als een diep verlangen naar betekenis en verlossing in het aangezicht van ontberingen omvatten. Lijden blijft een essentiële lens waardoor de historische ontwikkeling, culturele uitingen en de collectieve psyche van het Russische volk kunnen worden begrepen.

Tabel 1: Vergelijking van de Rol van Lijden in de Werken van Dostojevski, Tolstoj en Tsjechov

Auteur	Belangrijkste Besproken Werken	Dominante Thema's Gerelateerd aan Lijden	Primaire Rol van Lijden in Hun Werken	Invloed van het Russisch-orthodoxe Geloof (indien van toepassing)
---------------	---------------------------------------	---	--	--

Dostojevski	<i>Misdaad en Straf, De Gebroeders Karamazov, De Idioot</i>	Schuld, verlossing, geloof, isolement, vrije wil, dualiteit van de menselijke natuur, de last van het bewustzijn, de onmogelijkheid van het rechtvaardigen van het lijden van onschuldige kinderen.	Pad naar spiritueel ontwaken en verlossing, katalysator voor morele afrekening, middel om dieper begrip en empathie te verwerven, test van geloof, confrontatie met de donkere aspecten van de menselijke psyche.	Geloof en verlossing zijn vaak verweven met orthodoxe overtuigingen, Christusfiguur als een lijdende verlosser, bekentenis als een middel tot spirituele genezing, spanning tussen geloof en rede.
Tolstoj	<i>De Dood van Ivan Iljitsj, Oorlog en Vrede, Anna Karenina</i>	Fysieke pijn, mentale nood, sociale isolatie, existentiële vragen, de zinloosheid van materialisme, de zoektocht naar betekenis, de gevolgen van sociale verwachtingen, verdriet, verlies, onrecht.	Katalysator voor moreel en spiritueel ontwaken, blootleggen van de leugen van een onecht leven, pad naar zelfreflectie en morele verbetering, begin van iets nieuws en goeds, middel om diepere waardering voor het leven te verwerven, confrontatie met sterfelijkheid.	Minder expliciet dan bij Dostojevski, maar er is een onderliggende zoektocht naar spirituele waarheid en de betekenis van het leven die resoneert met christelijke waarden.

Tsjechov	<i>Ellende, Oom Wanja, De Kersentuin</i> , diverse korte verhalen	Hopeloosheid, desillusie, futiliteit, onvervulde verlangens, isolement, gebrek aan verbondenheid, maatschappelijke apathie, de gevaren van ledigheid en zelfgenoegzaamheid, de complexiteit van menselijke relaties, de subtiele pijnen van het alledaagse bestaan.	Weerspiegeling van de vaak onopgemerkte en onderdrukte pijn van het gewone leven, blootleggen van maatschappelijke onverschilligheid en de gevolgen van sociale ongelijkheid, subtiele kritiek op zelfgenoegzaamheid en oppervlakkigheid, portrettering van de menselijke behoefte aan verbondenheid te midden van verdriet.	Geen expliciete focus op orthodox geloof als een oplossing voor lijden, maar er is een impliciete kritiek op het gebrek aan mededogen en spirituele leegte in de samenleving.
----------	---	---	--	---

Tabel 2: Belangrijke Historische Gebeurtenissen in Rusland en Hun Potentiële Invloed op de Perceptie van Lijden

Historische Gebeurtenis	Geschatte Tijdsperiode	Primaire Aard van het Ervaren Lijden	Potentiële Langetermijneffecten op de Russische Culturele Houding ten Opzichte van Lijden
Lijfeigenschap	11e eeuw - 1861	Onderdrukking, uitbuiting, gebrek aan vrijheid, armoede, willekeurige behandeling.	Diepgewortelde culturele acceptatie van ontberingen, ontwikkeling van veerkracht en stoïcisme, mogelijk een gevoel van fatalisme.

De Tijd der Troebelen	1598-1613	Chaos, burgeroorlog, hongersnood, massamoord, ziekte, algemene ineenstorting van het beschaafde leven.	Versterking van de behoefte aan een sterke centrale autoriteit, mogelijke bijdrage aan een gevoel van nationale kwetsbaarheid en de noodzaak van overleven te midden van chaos.
Napoleontische Oorlogen	Begin 19e eeuw	Oorlogsgeweld, invasie, verwoesting, verlies van mensenlevens.	Bevordering van patriotisme en nationale eenheid in het aangezicht van externe bedreiging, collectieve herinnering aan het overwinnen van een grote vijand.
Afschaffing van de Lijfeigenschap	1861	Economische onzekerheid, landhonger, teleurstelling onder de boeren.	Verhoogde sociale spanningen die bijdroegen aan revolutionaire bewegingen.
Russisch-Japanse Oorlog	1904-1905	Militaire nederlaag, economische spanningen, verlies van prestige.	Blootlegging van de zwakheden van het tsaristische regime, aanwakkeren van revolutionaire sentimenten.
Revolutie van 1905	1905	Sociaal onrust, geweld, politieke onderdrukking.	Tijdelijke concessies van de tsaar, maar onderliggende spanningen bleven bestaan.
Eerste Wereldoorlog	1914-1917	Enorme verliezen aan mensenlevens, economische ontberingen, voedseltekorten, desillusie.	Droeg aanzienlijk bij aan de ineenstorting van het tsaristische regime.
Februarirevolutie	1917	Afzetting van de tsaar, periode van politieke instabiliteit.	Creëerde een machtsvacuüm dat leidde tot de Oktoberrevolutie.

Oktoberrevolutie en Burgeroorlog	1917-1922	Wijdverbreid geweld, terreur, hongersnood, ziekte, enorme verliezen aan mensenlevens, sociale ontwrichting.	Fundamenteel trauma van de 20e eeuw, vormde de basis voor de Sovjetstaat, diepgaande impact op de Russische psyche.
Hongersnoden (o.a. Holodomor)	Jaren 1920, 1930, 1940	Massale hongersnood, dood, extreme ontberingen.	Diepe wonden in het nationale geheugen, vooral in Oekraïne, droeg bij aan wantrouwen jegens de staat.
Stalins Zuiveringen (De Grote Terreur)	1930s	Massale arrestaties, executies, dwangarbeid in de Goelag, angst en terreur.	Atomisering van de samenleving, diepgewortelde angst voor de staat, blijvende impact op het collectieve geheugen.
Tweede Wereldoorlog (Grote Vaderlandse Oorlog)	1941-1945	Immense verliezen aan mensenlevens, verwoesting, bezetting, extreme ontberingen, maar ook heldhaftigheid en patriottisme.	Versterking van het nationale gevoel, collectieve herinnering aan immense offers en uiteindelijke overwinning.
Post-Sovjet Tijdperk	1991-heden	Economische onzekerheid, sociale onrust, opkomst van corruptie, conflicten in de Kaukasus, oorlog in Oekraïne.	Nieuwe vormen van lijden en uitdagingen, evoluerende houdingen ten opzichte van het verleden en de toekomst, uiteenlopende reacties op conflicten.

Tabel 3: Voorbeelden van Russische Spreekwoorden en Gezegden die Houdingen ten Opzichte van Lijden Weerspiegelen

Russisch Spreekwoord/Gezegde (in het Russisch)	Letterlijke Engelse Vertaling	Betekenis en Interpretatie	Onderliggende Houding ten Opzichte van Lijden
---	--------------------------------------	-----------------------------------	--

Нет худа без добра.	There's no bad without the good.	Elk nadeel heeft zijn voordeel.	Pragmatische acceptatie, vinden van positieve aspecten in tegenspoed.
Без труда не вытащишь и рыбку из пруда.	Without effort, you can't even pull a fish out of the pond.	Zonder moeite geen resultaat.	Noodzaak van inspanning en doorzettingsvermogen bij moeilijkheden.
Терпи казак — атаманом будешь.	Endure, Cossack — you will be an ataman.	Houd vol, je zult je doel bereiken.	Benadrukt het belang van geduld en doorzettingsvermogen bij het doorstaan van ontberingen.
Что ни делается, всё к лучшему.	Whatever is done is for the best.	Alles gebeurt met een reden.	Fatalisme, geloof in een hoger doel of onvermijdelijkheid.
С милым рай и в шалаше.	With a loved one, paradise is even in a hut.	Met de juiste persoon is zelfs een eenvoudig leven gelukkig.	Relativering van materiële ontberingen door emotionele verbondenheid.
Не было бы счастья, да несчастье помогло.	There would be no happiness if misfortune didn't help.	Een ongeluk komt zelden alleen, maar kan soms tot iets goeds leiden.	Lijden kan onverwachte positieve gevolgen hebben.
Горбатого могила исправит.	The grave will straighten the hunchback.	Alleen de dood zal iemand fundamenteel veranderen.	Fatalisme, maar kan ook verwijzen naar het einde van aardse gebreken en lijden.
Слезами горю не можешь.	Tears won't help grief.	Huilen lost verdriet niet op.	Pragmatische benadering van verdriet en lijden, benadrukt de noodzaak van actie of acceptatie.
Век живи, век учись.	Live a century, learn a century.	Men is nooit te oud om te leren.	Erkent de voortdurende uitdagingen en leermomenten in het leven.
Дважды не умирать, а одного не миновать.	You won't die twice, but you can't avoid one.	De dood is onvermijdelijk.	Fatalisme, acceptatie van de eindigheid van het leven.

Тише едешь — дальше будешь.	The quieter you go, the further you'll get.	Haastige spoed is zelden goed.	Benadrukt het belang van geduld en methodisch handelen, zelfs in moeilijke omstandigheden.
На Бога надейся, а сам не плошай.	Hope in God, but don't make a mistake yourself.	Vertrouw op het lot, maar neem ook zelf je verantwoordelijkheid.	Combinatie van geloof en persoonlijke inspanning bij het omgaan met het leven en zijn uitdagingen.

Geciteerd werk

1. Distinctive aspects of Russian literature, geopend op maart 31, 2025, <https://eipublication.com/index.php/eijps/article/download/2434/2263/3599>
2. Russian Wonder and Certainty - Public Discourse, geopend op maart 31, 2025, <https://www.thepublicdiscourse.com/2023/06/89327/>
3. Lessons from the Life, Works and Wisdom of Fyodor Dostoevsky, geopend op maart 31, 2025, <https://achology.com/wisdom-for-life/lessons-from-the-life-works-and-wisdom-of-fyodor-dostoevsky/>
4. Suffering in Dostoevsky - UBC Wiki, geopend op maart 31, 2025, https://wiki.ubc.ca/Suffering_in_Dostoevsky
5. The Suffering Life of Fyodor Dostoevsky: A Journey Toward Beauty I by Syeda Aresha Sohail Shah I Medium, geopend op maart 31, 2025, <https://medium.com/@syedareshasohailshah/the-suffering-life-of-fyodor-dostoevsky-a-journey-toward-beauty-b42d9810071f>
6. Russian realism: Dostoevsky, Tolstoy, and Chekhov I Intro to Comparative Literature Class Notes I Fiveable, geopend op maart 31, 2025, <https://library.fiveable.me/introduction-to-comparative-literature-literary-and-cultural-history/unit-6/russian-realism-dostoevsky-tolstoy-chekhov/study-guide/oPh5AhCia6ze3Kp6>
7. What is the solution to suffering for Dostoevsky? - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/dostoevsky/comments/ffox5j/what_is_the_solution_to_suffering_for_dostoevsky/
8. Suffering and Redemption in the Works of Fyodor Dostoevsky - eScholarship@BC, geopend op maart 31, 2025, <https://dlib.bc.edu/islandora/object/bc-ir:102080/datastream/PDF/view>
9. Dostoevsky's Rebellion: Reject God I Philosophy as a Way of Life I University of Notre Dame, geopend op maart 31, 2025, <https://philife.nd.edu/dostoevskys-rebellion-reject-god/>
10. Realism in Russian Literature: Capturing Truth and Eliciting Responses - Digital Commons @ Cal Poly, geopend op maart 31, 2025, <https://digitalcommons.calpoly.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1001&context=englsp>
11. The Death of Ivan Ilyich and the concept of 'total pain' - PMC, geopend op maart 31, 2025, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5922608/>

12. The death of Ivan Ilych: A blueprint for intervention at the end of life - PMC, geopend op maart 31, 2025, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3249844/>
13. Leo Tolstoy: The Death of Ivan Ilyich | The Culturium, geopend op maart 31, 2025, <https://www.theculturium.com/leo-tolstoy-the-death-of-ivan-ilyich/>
14. Quote by Leo Tolstoy: "They say: sufferings are misfortunes," said Pie..." - Goodreads, geopend op maart 31, 2025, <https://www.goodreads.com/quotes/305772-they-say-sufferings-are-misfortunes-said-pierre-but-if-at>
15. Suffering and empathy in the stories of Anton Chekhov and their relevance to healthcare today - Hektoen International, geopend op maart 31, 2025, <https://hekint.org/2017/01/27/suffering-and-empathy-in-the-stories-of-anton-chekhov-and-their-relevance-to-healthcare-today/>
16. Anton Chekhov: Exploring Love, Isolation and the Search for Meaning - Arts Help, geopend op maart 31, 2025, <https://www.artshelp.com/anton-chekhov-exploring-human-frailty-isolation-and-the-search-for-meaning-2/>
17. Reading Chekhov in a Pandemic - On the Seawall, geopend op maart 31, 2025, <https://www.ronslate.com/reading-chekhov-in-a-pandemic/>
18. Chekhov Stories: Themes - SparkNotes, geopend op maart 31, 2025, <https://www.sparknotes.com/lit/chekhov/themes/>
19. Misery by Anton Chekhov | EBSCO Research Starters, geopend op maart 31, 2025, <https://www.ebsco.com/research-starters/literature-and-writing/misery-anton-chekhov>
20. Orthodox understanding of suffering : r/OrthodoxChristianity - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/OrthodoxChristianity/comments/1iys8jv/orthodox_understanding_of_suffering/
21. The Orthodox Faith - Volume IV - Spirituality - Sickness, Suffering ..., geopend op maart 31, 2025, <https://www.oca.org/orthodoxy/the-orthodox-faith/spirituality/sickness-suffering-and-death/suffering>
22. The Russian Orthodox Church Outside of Russia - Official Website, geopend op maart 31, 2025, https://www.russianorthodoxchurch.ws/synod/engdocuments/enart_protalexehotininterview.html
23. Suffering and Death: Elements of an Orthodox Theodicy, geopend op maart 31, 2025, <https://afkimel.wordpress.com/2018/04/24/suffering-and-death-elements-of-an-orthodox-theodicy/>
24. On the Holy Cross and Human Suffering / OrthoChristian.Com, geopend op maart 31, 2025, <https://orthochristian.com/111364.html>
25. The Long History of Russian Brutality - UC Berkeley Graduate School of Journalism, geopend op maart 31, 2025, <https://journalism.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/10/In-the-Ukraine-War-Russias-History-Casts-a-Long-Shadow.pdf>
26. The Amazing Durability of the Russians | theTrumpet.com, geopend op maart 31, 2025, <https://www.thetrumpet.com/12388-the-amazing-durability-of-the-russians>
27. A History of Misery Shapes Russian Suffering Today - The Michael Medved Show, geopend op maart 31, 2025, <https://michaelmedved.com/column/a-history-of-misery-shapes-russian-suffering-today/>
28. Are Russians Really Long-Suffering — History News Network, geopend op maart 31, 2025, <https://www.hnn.us/article/are-russians-really-long-suffering>

29. Rising Discontent in Russia | History of Western Civilization II - Lumen Learning, geopend op maart 31, 2025, <https://courses.lumenlearning.com/suny-hccc-worldhistory2/chapter/rising-discontent-in-russia/>
30. Consequences of the Collapse of the Soviet Union - Norwich University - Online, geopend op maart 31, 2025, <https://online.norwich.edu/online/about/resource-library/consequences-collapse-soviet-union>
31. Public Opinion in Russia Falls as Citizens Experience Reality of War - Jamestown, geopend op maart 31, 2025, <https://jamestown.org/program/public-opinion-in-russia-falls-as-citizens-experience-reality-of-war/>
32. Internal Workings of the Soviet Union - Revelations from the Russian Archives I Exhibitions, geopend op maart 31, 2025, <https://www.loc.gov/exhibits/archives/intn.html>
33. Time of Troubles - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Time_of_Troubles
34. Red Terror - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Red_Terror
35. Persecution of the anti-war movement report: Three Years into Russia's Full-Scale Invasion of Ukraine. February 2025, geopend op maart 31, 2025, https://ovd.info/en/antiwar_3_years
36. Political repression in the Soviet Union - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Political_repression_in_the_Soviet_Union
37. Holodomor | Holocaust and Genocide Studies | College of Liberal Arts, geopend op maart 31, 2025, <https://cla.umn.edu/chgs/holocaust-genocide-education/resource-guides/holodomor>
38. Show Trials and Political Persecution: Judiciary in Putin's Russia - Human Rights Foundation, geopend op maart 31, 2025, <https://hrf.org/latest/show-trials-and-political-persecution-judiciary-in-putins-russia/>
39. How Russians think, and why they do what they do - Caterina.net, geopend op maart 31, 2025, <https://caterina.net/2022/03/04/how-russians-think-and-why-they-do-what-they-do/>
40. Soteriology of Suffering: Evangelical Christians in Russia and the Trauma of Political Repression - MDPI, geopend op maart 31, 2025, <https://www.mdpi.com/2077-1444/11/11/591>
41. The reluctant consensus: War and Russia's public opinion - Atlantic Council, geopend op maart 31, 2025, <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/russia-tomorrow/reluctant-consensus-war-and-russias-public-opinion/>
42. The Zmora/Mora from Slavic Mythology. Full post in comments. Image by Krzysztof Gielczyński - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/mythology/comments/fe713y/the_zmoramora_from_slavic_mythology_full_post_in/
43. Zagovory - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, <https://en.wikipedia.org/wiki/Zagovory>
44. Baba Yaga: The Wicked Witch of Slavic Folklore - Ancient Origins, geopend op maart 31, 2025, <https://www.ancient-origins.net/myths-legends-europe/baba-yaga-confounding-crone-slavic-folklore-002836>
45. The Land of the Dead in Slavic Mythology - Nicholas Kotar, geopend op maart 31,

- 2025, <https://nicholaskotar.com/2017/03/31/land-of-the-dead-russian-fairy-tales/>
46. Prawia/Prav, Jawia/Yav, and Nawia/Nav - The Three Realms of Slavic Mythology - Brendan Noble, geopend op maart 31, 2025, <https://brendan-noble.com/prawia-prav-jawia-yav-and-nawia-nav-the-three-realms-of-slavic-mythology/>
 47. 40 Russian Proverbs and Sayings You Need to Know - ThoughtCo, geopend op maart 31, 2025, <https://www.thoughtco.com/40-russian-proverbs-and-sayings-4783033>
 48. Russian Proverbs and Sayings to Ponder Today - RussianPod101, geopend op maart 31, 2025, <https://www.russianpod101.com/blog/2021/06/10/best-russian-proverbs/>
 49. Russian Proverbs and Sayings - With English Translation - Master Russian, geopend op maart 31, 2025, http://masterrussian.com/proverbs/russian_proverbs.htm
 50. Russian Sayings - ListLang, geopend op maart 31, 2025, <https://www.listlang.com/blog/russian-sayings/>
 51. 'To suffer is to suffer': Analyzing the Russian national character - Association for Psychological Science, geopend op maart 31, 2025, <https://www.psychologicalscience.org/news/were-only-human/to-suffer-is-to-suffer-analyzing-the-russian-national-character.html>
 52. Russian original of "Pain and suffering are always inevitable for a large intelligence and a deep heart. The really great men must, I think, have great sadness on earth." — Fyodor Dostoevsky : r/quotes - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/quotes/comments/36282g/russian_original_of_pain_and_suffering_are_always/
 53. "To Think and to Suffer" as the Meaning of Life: Russian Studies in Philosophy, geopend op maart 31, 2025, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10611967.2019.1629209>
 54. The Basic Ideas of Four Russian Thinkers - Emory University, geopend op maart 31, 2025, https://www.emory.edu/INTELNET/four_thinkers.html
 55. The Tragic God in Berdyaev's Philosophy: Paradoxes of Freedom, Suffering, and Creation I by Boris (Bruce) Kriger I ORTHODOX FAITH I Medium, geopend op maart 31, 2025, <https://medium.com/orthodox-faith/the-tragic-god-in-berdyaevs-philosophy-paradoxes-of-freedom-suffering-and-creation-334497ad11ca>
 56. "I will embrace suffering and begin to live": A study of suffering in Eastern Orthodox Christianity and Dostoevsky - Marlboro College Archives, geopend op maart 31, 2025, <https://marlboro.emerson.edu/plan/i-will-embrace-suffering-and-begin-to-live-a-study-of-suffering-in-eastern-orthodox-christianity-and-dostoevsky/>
 57. Russian Existentialism, geopend op maart 31, 2025, https://nibiryukov.mgimo.ru/nb_english/nbe_teaching/nbe_teach_ppp/nbe_ppp_history_of_russian_philosophy/nbe_hrph11_russian_existentialism.pptx
 58. Full article: Lev Shestov: A Russian Existentialist, geopend op maart 31, 2025, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10611967.2017.1386014>
 59. Overview of Russian Philosophy - Emory University, geopend op maart 31, 2025, https://www.emory.edu/INTELNET/rus_thought_overview.html
 60. Existentialism - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, <https://en.wikipedia.org/wiki/Existentialism>

61. A genius at suffering | The New Criterion, geopend op maart 31, 2025, <https://newcriterion.com/article/a-genius-at-suffering/>
62. Icon Joy of All the Suffering Russia painted early 19th century 35x30cm - Holyart.com, geopend op maart 31, 2025, <https://www.holyart.com/religious-items/sacred-icons/ancient-russian-icons/icon-joy-of-all-the-suffering-russia-painted-early-19th-century-35x30cm>
63. Mortally Wounded by Vasily Vereshchagin - Famous Russian Art - Handmade Oil Painting on Canvas - ArtworkOnly.Com, geopend op maart 31, 2025, <https://www.artworkonly.com/russian-paintings/mortally-wounded-by-vasily-vereshchagin-famous-russian-art-handmade-oil-painting-on-canvas>
64. Russian Misery at the Saatchi Gallery - Lesley Chamberlain - WordPress.com, geopend op maart 31, 2025, <https://lesleychamberlain.wordpress.com/2013/02/15/russian-misery-at-the-saatchi-gallery/>
65. New Russian art: Accusing misery, celebrating resilience - Weekly Worker, geopend op maart 31, 2025, <https://weeklyworker.co.uk/worker/942/new-russian-art-accusing-misery-celebrating-resili/>
66. They Did Not Expect Him - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/They_Did_Not_Expect_Him
67. Kouteinikova reviews The Peredvizhniki - Nineteenth-Century Art Worldwide, geopend op maart 31, 2025, <https://www.19thc-artworldwide.org/autumn12/kouteinikova-reviews-the-peredvizhniki>
68. Tag: 19th century Russian painting - Veronica Winters Painting, geopend op maart 31, 2025, <https://veronicasart.com/tag/19th-century-russian-painting/>
69. Ivan the Terrible and His Son Ivan - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Ivan_the_Terrible_and_His_Son_Ivan
70. What Makes Russian Music Russian?: Saint Paul Sunday Feature, geopend op maart 31, 2025, https://saintpaulsunday.publicradio.org/features/0101_russianmusic/
71. Rjazanskije stradanija (The Suffering of Riazan) - Song by Nadezhda Krygina, Russian State Academy Orchestra, Nikolai Kalinin & N. Osipov State Russia Folk Orchestra - Apple Music, geopend op maart 31, 2025, <https://music.apple.com/us/song/rjazanskije-stradanija-the-suffering-of-riazan/471949993>
72. Тоска: The Unspeakable Melancholy of the Russian Soul - Liden & Denz, geopend op maart 31, 2025, <https://lidenz.com/toska-the-unspeakable-melancholy-of-the-russian-soul/>
73. I like Russian folk music but, why is it so sad? : r/AskARussian - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/AskARussian/comments/17x9u5k/i_like_russian_folk_music_but_why_is_it_so_sad/
74. Suffering, oppression, and struggle | Just Another Bass, geopend op maart 31, 2025, <https://justanotherbass.com/2019/07/25/suffering-oppression-and-struggle/>
75. Russian soul - Wikipedia, geopend op maart 31, 2025, https://en.wikipedia.org/wiki/Russian_soul
76. Why is Russian political and intellectual culture is seen as more cynical than others? : r/AskARussian - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/AskARussian/comments/177r51y/why_is_russian_political_and_intellectual_culture/

77. Legacies of 1917 in Contemporary Russian Public Health: Addiction, HIV, and Abortion, geopend op maart 31, 2025, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5637678/>
78. Civil Society in Russia: Its Role under an Authoritarian Regime, Part II: Russian Society Today: Life, Opinions, Nostalgia, geopend op maart 31, 2025, <https://www.nti.org/analysis/articles/civil-society-russia-its-role-under-authoritarian-regime-part-ii-russian-society-today-life-opinions-nostalgia/>
79. Alternate Reality: How Russian Society Learned to Stop Worrying About the War, geopend op maart 31, 2025, <https://carnegieendowment.org/2023/11/28/alternate-reality-how-russian-society-learned-to-stop-worrying-about-war-pub-91118>
80. ijsra.net, geopend op maart 31, 2025, <https://ijsra.net/sites/default/files/IJSRA-2024-0339.pdf>
81. The Importance of Cultural Competence in Pain and Palliative Care - StatPearls - NCBI, geopend op maart 31, 2025, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK493154/>
82. (PDF) CROSS-CULTURAL PERSPECTIVES ON PAIN: A COMPREHENSIVE REVIEW OF ANTHROPOLOGICAL RESEARCH - ResearchGate, geopend op maart 31, 2025, https://www.researchgate.net/publication/379041262_CROSS-CULTURAL_PERSPECTIVES_ON_PAIN_A_COMPREHENSIVE_REVIEW_OF_ANTHROPOLOGICAL_RESEARCH
83. Cultural Influences on Pain - PMC, geopend op maart 31, 2025, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4589930/>
84. Cultural Differences in Pain Perception and Management - Endometriose-App, geopend op maart 31, 2025, <https://endometriose.app/en/cultural-differences-in-pain-perception-and-management/>
85. What is the Orthodox view on suffering : r/OrthodoxChristianity - Reddit, geopend op maart 31, 2025, https://www.reddit.com/r/OrthodoxChristianity/comments/m1vjdc/what_is_the_orthodox_view_on_suffering/
86. (PDF) Examining Self-Advantage in the Suffering of Others: Cross-Cultural Differences in Beneficiary and Observer Justice Sensitivity Among Chinese, Germans, and Russians - ResearchGate, geopend op maart 31, 2025, https://www.researchgate.net/publication/271890373_Examining_Self-Advantage_in_the_Suffering_of_Others_Cross-Cultural_Differences_in_Beneficiary_and_Observer_Justice_Sensitivity_Among_Chinese_Germans_and_Russians
87. Russian - Culture Care Connection, geopend op maart 31, 2025, <https://culturecareconnection.org/cultural-responsiveness/russian/>
88. Comparison of health and effective functioning in Russia and the United States - PMC, geopend op maart 31, 2025, <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2695168/>